

Povestea copiilor spărgători.

Fotografiile din dosarele Securității: cazul Templului Coral (20 septembrie 1963)

Anca Ciuciu

Keywords: *Rabbi Moses Rosen; Choral Temple; Romanian Jewry Emigration during Communism; Anti-Semitism*

Studiul de față se bazează pe reconstituirea devastării Templului Coral făcută de organele Procuraturii și Securității, găsită în dosarul de urmărire al rabinului Moses Rosen¹, actualmente la CNSAS. Imaginea acestui eveniment se compune din fotografiile detaliate, din informațiile sau chiar ecourile despre acesta culese de diverse surse ale Securității (agenți, surse interne², tehnică operativă³).

O vastă rețea înconjură obiectivul Templul Coral, cu agenți⁴ infiltrați pe toate nivelele. Conform Directivei despre munca operativă de investigații a Organelor Securității Statului din 1953, “Sursele și metode de obținere a datelor ce ne interesează sunt: a) informatorii și rezidenții, b) persoanele nerecruitate, dar verificate anterior, c) materiale de la Serviciile de Cadre ale instituțiilor și întreprinderilor, d) materiale de arhivă [în mod excepțional, acces la Arhivele Ministerului Securității Statului].”⁵ O analiză a acestor nivele de informare relevă importanța informatorilor utilizați în munca de investigații (care furnizează note informative), a rezidenților (selectați prioritar din rândul membrilor de partid verificați sau “aparținând categoriei sociale mai apropiate de clasa muncitoare”)⁶, care coordonau activitatea a 5-10 informatori, a persoanelor nerecruitate, care puteau furniza informații conștient sau nu, reprezentând sursa de informații a agenților sub acoperire, dar și a Serviciilor de Cadre. Unii dintre agenți acționează vizibil în mod ostentativ. Roza Frenkel, șefa de Cadre a Comunității Evreilor din București și secretară a PMR din aceeași instituție în această perioadă, este amintită de rabinul Moses Rosen în memoriile sale: “ridicată la rangul de Sherlock Holmes [...]

¹ ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19 (dosarul are 37 de volume).

² UM 0123 – Direcția I (Investigații).

³ Totalitatea mijloacelor tehnice de urmărire și supraveghere a unei persoane sau a oricărui obiectiv vizat de Securitate, ce constă în folosirea mijloacelor de interceptare. [www.cnsas.ro/main.html/publicatii/studii_si_articole/glosar]

⁴ Termenul de agent este folosit pentru o persoană care colaborează cu Securitatea, indiferent de calitatea acesteia: informator, colaborator, rezident, persoană de sprijin etc. [Cristina Anisescu, *Glosar de termeni utilizați de Securitate*, în Consiliul Național pentru Studiul Arhivelor Securității, “Partiturile” Securității. Directive, ordine, instrucțiuni (1947-1987) (ed. Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan & Mirela Matiu), București, 2007, p. 681].

⁵ *Ibidem*, p. 310.

⁶ *Ibidem*, p. 312.

pătrundea ziua în amiaza mare în biroul meu, în văzul lumii, și îmi forța sertarele, cotrobăind prin hârtii.”⁷ Supravegherea căpăta și un caracter de atenționare. În nota din 25 martie 1954 se poate citi că “în fața sălii Dalles din București, șeful rabin [...] a fost oprit de două persoane civile care s-au legitimat că sunt de la securitate, întrebându-l unde se duce, iar șeful rabin le-a arătat ordinul de serviciu.”⁸

Anii '60 produc o revenire la linia naționalistă oficială a partidului, dar și o serie de manifestări de antisemitism “popular”, pornind de la acuzații de omor ritual, ce readuc stereotipuri medieval, și până la profanarea cimitirelor evreiești părăsite sau devastarea templelor și sinagogilor în zile de sărbătoare. Încurajarea emigrărilor, profitabilă pentru statul român – prin compensațiile din partea statului Israel și prin proprietățile evreilor, cedate sau vândute sub prețul pieței – devine și o luptă deschisă cu rabinul șef, care dorea să amâne cât mai mult emigrarea rabinilor și a hahamilor, intenționând să păstreze pe cât posibil o comunitate religioasă. Atacuri directe, cum este cel din 1962, în timpul sărbătorii de Hanuca, asupra rabinului Tobias din Piatra Neamț, sau aruncarea de pietre în credincioși, la aceeași sărbătoare, la templul Fraterna din București⁹ produc emoții puternice în rândul evreilor.

În Raportul Departamentului Cultelor din 9 iulie 1963, privind rezultatele verificărilor în cazul manifestărilor împotriva unor deservenți, sinagogi și cimitire ale cultului mosaic, se preciza că, în cazul rabinului Tobias, vinovați de incident au fost niște muncitori beți, dar în egală măsură și fiii rabinului, iar, în cazul Templului Fraterna, vinovații sunt minori etc. Raportul citat număra zece cazuri: șase devastări de sinagogi (cinci în București și unul în Oradea), două atacuri asupra unor deservenți și două devastări de cimitire (în Cluj și București). Anchetele autorităților se încheie sec, fără a găsi vinovaților vreo culpă, de cele mai multe ori autorii sunt minori, iar cazurile încep să semene izbitor. Pe marginea raportului sunt notate “ironiile șef rabinului (dacă sunt majori sunt bețivi)”¹⁰. Concluzia oficială era că:

“Din cele arătate mai sus, rezultă că aspectele ridicate de sesizarea Departamentului Cultelor se verifică în sensul că manifestările în cauză s-a[u] petrecut în realitate.

În ce privește calificarea acestor manifestări ca acțiuni organizate în scop antisemit, menționăm că din măsurile întreprinse nu a rezultat acest lucru. Dealtfel din informațiile furnizate de agentura existentă în problema cultului mosaic nu deținem date care să semnaleze existența unei activități pe această linie.”¹¹

Într-o audiență din aprilie 1964 la Procurorul General al României rabinul Rosen relatează 18 devastări la diverse sinagogi în perioada 1962-1963¹².

⁷ Șef rabin Moses Rosen, *Primejdii, încercări, miracole*, București, 1991, p. 103.

⁸ ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 3, f. 46- 47.

⁹ L. Rotman, *Evreii din România în perioada comunistă 1944-1965*, [Iași], 2004, p. 167.

¹⁰ *Ibidem*, p. 197.

¹¹ ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, f. 189-197.

¹² M. Rosen, *Memoriul către Procurorul General al României*, aprilie 1964.

Profanarea Templului Coral¹³ are loc în ziua de 20 septembrie 1963, de Rosh Hashana (Anul Nou evreiesc 5723), ceea ce produce emoție și revoltă în rândul credincioșilor, iar comentariile lor devin din ce în ce mai dure. Moses Rosen rememorează evenimentul:

“Era într-o vineri, a doua zi a anului nou. Rugăciunea s-a terminat în jurul orei 14 (două d.a.). La ora 5, când m-am întors la serviciul divin de Șabat, templul era devastat, suluri sfinte scoase din lada sfântă și profanate, podoabele de argint sfărâmate, cărți de rugăciuni rupte ferfeniță. Un “amănunt” pe care-l păstrez. Tocmai în cartea mea de rugăciuni și tocmai la pagina la care se află ruga pentru pace și aceea că «să ne ferești Doamne de dușmani ... căci Tu, ești paznicul nostru, salvatorul nostru», se afla o pată de sânge. Am oroare de a scrie **ce fel de sânge**. Pata se mai află și azi acolo și de câte ori ajung la această rugă, sângele meu îngheță în vine... Am decretat pentru duminică zi de post general și adunare la Templul Coral. O mulțime imensă a umplut galeriile și parterul. Am purtat în mijlocul acesteia Sulul Sfânt profanat. Fiecare l-a sărutat cu pioșenie. Bărbați și femei cu ochii înlacrimați și parcă se simțea un clocot de revoltă ce străbătea Lăcașul sfânt, de la om la om. Parcă dispăruse frica și în locul ei apărea revolta, indignarea.

A doua zi – lovitură de teatru. Făptașii au fost prinși. Erau două fete, una de 12 și cealaltă de 14 ani. Ele ar fi devastat Templul!... Pentru mine era clar că versiunea este falsă și că autorii reali, precum și motivele care i-au îndemnat și cei care se află în spatele lor trebuiau să fie acoperiți de aceste două fete.”¹⁴

Figura 1. Fortărea cu ranga a ușii de acces spre sinagogă (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 3, f. 130)

¹³ Una dintre cele mai importante clădiri ale cultului mozaic din România.

¹⁴ ACSIER, Fond VII MR, ds. 85, f. 5; documente inedite. M. Rosen, *S-a pângărit și Templul Coral*, “Revista Cultului Mozaic”, nr. 775-776 (februarie-martie 1994), p. 11.

Figura 2. Sulurile sfinte în Aron Kodesh (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 7, f. 131)

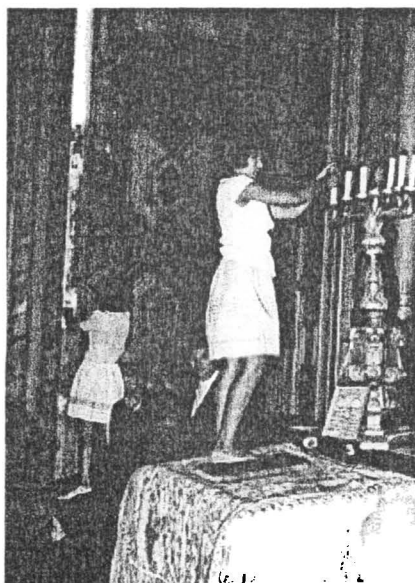

Figura 3. Devastări în interiorul templului (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 13, f. 133)

Figura 4. Cărți din biblioteca Templului Coral (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 18, fila 134)

Figura 5. Deschiderea seifului Templului Coral (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 23, f. 136)

Acuzate de devastarea Templului, deschiderea Aron Kodeshului¹⁵ cu uși foarte grele, ruperea de pergamente cu texte sfinte, devastarea Bibliotecii Templului Coral, folosirea unei răngi, jefuirea unor obiecte de cult, printre care un lanț de aur etc. sunt două fetițe de 10 și 14 ani (vârsta din raportul oficial). Ca într-un roman polițist sau într-un film cu comisari interbelici, ele lasă un mesaj care să deruteze anchetatorii: “Nu ne căutați că nu ne găsiți, Mișu și Belu”.

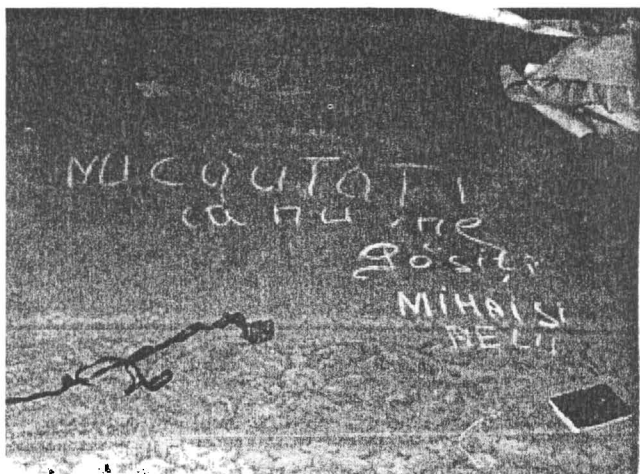

Figura 6. Mesajul “autorilor” devastării (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 38, f. 140)

Georgeta (Jeni) Rătulescu și Daniela Enescu proveneau din familii sărace și dezorganizate și locuiau în apropierea Templului, așa cum arată referatul MAI din 26 septembrie 1963¹⁶. Mai mult, Georgeta Rătulescu este de etnie romă, iar Daniela Enescu este evreică. Stereotipurile, mediul lor familial și chiar faptul că una dintre ele este evreică ajută ancheta să se îndepărteze de acuzația de atac deliberat. În afara unui lanț de aur, rupt din ornamentația unei cărți și a câtorva obiecte mici nu se iau lucruri din Templu. Cele mai valoroase lucruri, Sulurile Sfinte sunt rupte și aruncate în bucăți în incintă, în curte și chiar peste gard.

Organele de anchetă consideră însă esențial furtul lăntșorului și precizează că, după tot acest efort de devastare în Templu, după ce au amestecat într-un pahar vin, țuică și rachiu de drojdie, fetițele au intrat prin efracție și în școala profesională nr. 74, de unde au furat câteva fuste și bluze. Mai mult, se precizează că sunt “elemente decăzute”, practică vagabondajului și în seara de 3 septembrie, “au pătruns prin forțarea unei uși în cofetăria «Terasa Primăverii» din București Bdul 1848, unde au consumat bere, au mâncat înghețată și prăjituri, fiind găsite acolo de organele de miliție, în stare de ebrietate.”¹⁷ Aceste detalii sunt menite să spulbere orice idee de

¹⁵ Locul care adăpostește sulurile sfinte în sinagogă, considerat locul cel mai sfânt din casa de rugăciune.

¹⁶ ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, f. 125-129.

¹⁷ *Ibidem*.

accident și să da chiar impresia că sunt infractoare cu experiență. Concluzia referatului este că: “Din analiza faptelor, din cele relatate de minorele în cauză, cât și din cele constatate la locurile infracțiunilor, rezultă că RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA nu s-au introdus în templul coralei în scopuri antisemite și că ele au provocat dezordinea de acolo la fel ca și în cazul celorlalte infracțiuni comise.”¹⁸

Figura 7. Sticle cu alcoolul “consumat” (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 32, f. 138)

Au loc mai multe reconstituiri, dintre care prima se desășoară la scurtă vreme de la prinderea “infractoarelor”, la ora 2 noaptea. Astfel, este evitată prezența rabinului șef, care făcuse o cerere în acest sens. Este de față Filip Stopler, președintele Templului, membru de partid. Atunci s-a făcut o serie de 52 fotografii, care prezintă indirect detalii legate de vârsta, statura, chiar forța fetițelor. Se observă că deschid cu greu ușile de acces în templu, ușile dublu metalice ale Aron Kodeshului din Templu. Multe dintre pagubele produse necesitau însă forță: ruperea unui pieptar de argint al Sulului sfânt, spargerea unui grilaj al altarului, chiar un seif din camera alăturată unde se aflau ornamente de Tora din argint, de valoare, pe care nu le iau...

Ce motiv puteau să aibă aceste fetițe să rupă elementele decorative din lemn ale amvonului, care nu puteau să le aducă vreun câștig imediat?

O altă componentă importantă a acestei reconstituiri este atitudinea degajată a “infractoarelor” și chiar a anchetatorilor care par binedispuși la găsirea lăncșorului de aur. Fetițele zâmbesc și aproape pozează fotografului, în fața unei anchete oficiale a Miliției, Procuraturii și Securității. Totul pare aproape un joc.

¹⁸ *Ibidem.*

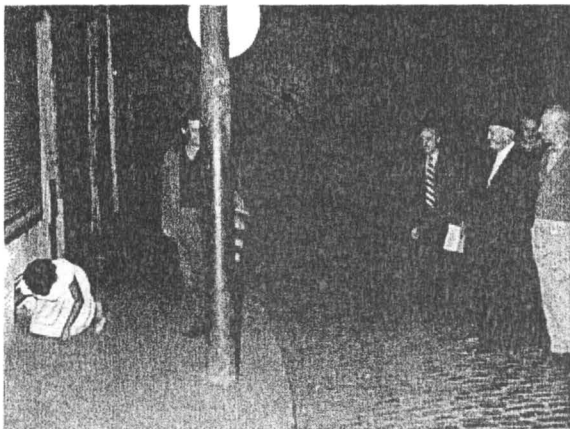

Figura 8. Recuperarea lăntișorului de aur (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 49, f. 143)

Figura 9. Idem (ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, foto 51, f. 144)

Dacă ne este permis să emitem o ipoteză, “micii infractori” care nu puteau fi trași la răspundere nu ar fi putut să facă fără ajutor pagube atât de mari, fără să fie deranjați de nimeni și mai ales să distrugă fără teamă simboluri religioase care să facă legătură cu sărbătoarea în cauză. Aceasta presupune premeditare și ajutorul cel

puțin al unui adult. Probabil că acoperirea era răsplătită cu mici atenții, reducerea pedepsei, poate chiar cu o viză pentru familia evreiască.

În jur de 18 agenți¹⁹ se ocupă de reflectarea devastării Templului Coral relatând de la discuții în tramvai, între vecini, până la cele din interiorul biroului vicepreședintelui Comunității Evreiești din București sau înregistrări. Zeci de note adună orice comentariu, iar distanța în timp și spațiu distorsionează tot mai mult evenimentele relatate, schimbând vârsta fetelor sau chiar relatând despre grupuri înarmate. Ceea ce coincide în note este percepția evreimii că aceasta este o provocare legată de emigrări, iar momentul ales are o semnificație aparte.

Una dintre cele mai mari comunități evreiești din Europa de după cel de al doilea război mondial a emigrat în mare parte în Israel, iar cei care plecau din "lagărul păcii" deveneau "indezirabili", pentru că puteau să semnalizeze lumii libere că în România există probleme economice. În același timp, "problema evreiască" devine o chestiune de imagine, iar dreptul de a emigra și libertatea religioasă devin sinonime cu garantarea drepturilor minorităților și servește promovării externe a României. Aversiunea față de acești cetățeni, care obțin controlat dreptul de a emigra, devine treptat publică. Vechile teme antisemite sunt reactivate și Securitatea supraveghează zvonurile, comentariile, până și discuțiile de la croitor.

Notele informative ale agenților Securității, ochii și urechile sistemului de supraveghere, reflectă o serie de interpretări și zvonuri în rîndul populației evreiești, unde există câteva interpretări dominante: autorii sunt fie legionari (interpretări legate de amintirile pogromului din București, dar și de campania șef rabinului împotriva lui Horia Sima și Valeriu Trifa), sioniști/antisioniști (stimularea/oprirea emigrărilor), fie tineri de la o școală (versiunea oficială a infractorilor minori); acestora li se adaugă alte interpretări legate de situația evreilor din URSS, de Legația Statului Israel și presiunile care se făceau asupra celor care doreau să emigreze (după o serie de rețineri ale persoanelor care vizitau legația, aceasta se încheie temporar pentru vizitatori; de asemenea, membrii legației trebuia să fie prezenți la ceremoniile de la Templul Coral).

20 septembrie 1963: "guvernul încurajează antisemitismul"²⁰ (afirmație Segal, șef de secție la fabrica de săpun din Buda)

¹⁹ Nume de cod (în ordinea în care apar înregistrate în ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19): "MIȘU", nota din 22 septembrie 1963, "VIRGIL POPESCU", nota din 21 septembrie 1963/27 septembrie 1963/8 noiembrie 1963; "BĂDULESCU", nota din 30 septembrie 1963, "MÂNDRILĂ", nota din 8 octombrie 1963, "MARIN ȘTEFĂNESCU", nota din 23 septembrie 1963, "IONESCU", nota din 28 septembrie 1963/26 septembrie 1963; "ANGELESCU", nota din 26 septembrie 1963, "OTTO", nota din 25 septembrie 1963, "DIMA RAUL", nota din 23 septembrie 1963, "SANDU", nota din 20 septembrie 1963, "SCARLAT", nota din 2 octombrie 1963, "SZASZ" (Tg. Mureș), nota din 4 octombrie 1963, "VOICU", nota din 12 octombrie 1963, "VASILE ANDREI", nota din 30 septembrie 1963, "BRÎNDUȘA", nota din 27 septembrie 1963, "FRIMU", nota din 9 octombrie 1963, "FLOREA", nota din 30 octombrie 1963/4 octombrie 1963; în ACNSAS, ds. 4378, vol. 20: "VALERIU", nota din 21 ianuarie 1964/25 ianuarie 1964.

²⁰ *Ibidem*, vol. 19, f. 168 ("Sandu").

21 septembrie 1963: act de încurajare a emigrărilor (“astfel de întâmplări vor face să se înscrie pentru emigrare și restul evreilor neînscrisi până acum.”²¹)

25 septembrie 1963: “act de diversiune [...] a făcut o paralelă între închiderea sinagogilor și cimitirelor din URSS și întâmplarea prezentă.” (afirmație Jules Carniol)²²

26 septembrie 1963: “act ce ar avea legătură cu un fel de excese religioase din partea fanaticilor din Israel”²³; autoarele ar fi “două studente, dar [...] două femei nu ar putea face așa ceva.” (afirmație Naumian Rubin)²⁴

27 septembrie 1963: “un act de vandalism, chiar dacă nu a fost făcut cu complicitatea unor autorități se datorește totuși toleranței manifestate de multe cadre de conducere, care încurajează tendințele antisemite.”²⁵ (Dr. Leopold Lupu, directorul Centrului de Stomatologie din str. Stelea), “conducerea statului caută să facă jocul elementelor naționaliste”, pe care “încearcă acum să le capete.”²⁶; vinovați ar fi “evreii sioniști, în scopul de a discredita țara în străinătate, mai ales în fața ONU.”²⁷

28 septembrie 1963: “lumea era foarte agitată, unii au ajuns să spună că în țările socialiste există o problemă evreiască.” (afirmație Horovitz Michel, locuia vis-a vis de Templul Coral)²⁸

30 septembrie 1963: un “act al elementelor legionare”²⁹, “act [...] provocator și demonstrativ, deoarece se cunoștea că vor participa la slujbă și reprezentanții Legației Israelului din București [...] ministrul Israelului a fost foarte contrariat de cele petrecute” (afirmație Graif Izi)³⁰; circulă, chiar și în provincie, trei versiuni despre făptași, care ar putea fi în viziunea masei evreiești: legionari, sioniști sau tineri de la o școală.³¹

4 octombrie 1963: Ipoteza legionară prinde contur în relatările mai îndepărtate ca timp și distanță. “La ora 14.30 pe când personalul de deservire a cultului se pregătea să închidă sinagoga un grup de tineri înarmați cu pistoale și cu alte unelte de distrugere, au închis pe cei prezenți în încăperea alăturată și sub amenințarea de omor și năvălitorii au început să facă o distrugere în incinta sinagogei.” (afirmație Lang Izso, Tg. Mureș)³²

8 octombrie 1963: “furtul și devastarea au fost organizate de stat [...] relatările au fost identice, această idee este creată în întreaga comunitate.”³³

30 octombrie 1963: “opera evreilor care sunt împotriva plecărilor, adică antisioniști.”³⁴

Încă de la început, populația adunată pentru slujbă este marcată la auzul acestor devastări și este de înțeles reacția emoțională, legătura pe care o face cu devastările rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941, când mai multe sinagogi din

²¹ *Ibidem*, f. 152 (“Virgil Popescu”).

²² *Ibidem*, f. 161 (“Otto”).

²³ *Ibidem*, f. 159 (“Angelescu”).

²⁴ *Ibidem*, f. 160 (“Ionescu”).

²⁵ *Ibidem*, f. 146-148 (“Mișu”).

²⁶ *Ibidem*, f. 177 (“Brîndușa”).

²⁷ *Ibidem*, f. 179 (“Virgil Popescu”).

²⁸ *Ibidem*, f. 158 (“Ionescu”).

²⁹ *Ibidem*, f. 151 (“Bădulescu”).

³⁰ *Ibidem*, f. 163 (sursă internă).

³¹ *Ibidem*, f. 176 și verso (“Vasile Andrei”).

³² *Ibidem*, f. 170-172 (“Szasz”).

³³ *Ibidem*, f. 154 (“Mândrilă”),

³⁴ *Ibidem*, f. 185-186 (“Florea”).

București au fost jefuite sau arse, iar unii din enoriașii Templului Coral au fost arestați în timpul slujbei³⁵. Salvarea Sulurilor sfinte din Sinagoga Mare a fost considerată un simbol al rezistenței spirituale în timpul rebeliunii și un semn divin, deoarece, aruncate în sus de către legionari, se prinseseră de candelabru. Folosirea acestor elemente în incidentul din 1963 trece de o simplă coincidență și treptat opiniile populației evreiești ajung spre ideea că furtul și devastarea au fost organizate pentru a induce teama și obediența față de organele oficiale.

O nouă posibilă interpretare apare prin nota informativă din data de 10 octombrie 1962, care atestă că, după terminarea serviciului religios de Yom Kippur de la Templul Coral, în corpul din fund, lângă biroul lui Moses Rosen s-a aruncat cu pietre și au fost sparte geamuri. Înainte de producerea acestui incident, "spre deosebire de anii precedenți, șeful rabin ROZEN MOZES în cuvântările sale a scos în evidență cu o deosebită remarcă activitatea fugărilor legionari ca HORIA SIMA, VIOREL TRIFA peste hotare cât și a diferitelor organizații cu caracter antisemit îndemnând credincioșii să fie vigilenți"³⁶. Responsabili pentru această "avertizare" adresată rabinului sunt minori, care au aruncat în joacă și cu totul întâmplător o cărămidă. Și în călătoria de la începutul anului 1962 în America și Israel, Moses Rosen declarase "că în statele socialiste nu sunt apărați criminalii și antisemiții ca HORIA SIMA, TRIFA VIOREL și alții, care se adăpostesc în țări cu conducere fascistă, ca Spania și alte țări."³⁷

Figura 10. Vandalizarea amvonului (ACNSAS, ds. 4378, vol. 19, foto 11, f. 132)

³⁵ O parte dintre ei au fost executați în pădurea Jilava, precum cantorul Osias Kopstuck.

³⁶ ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 19, p. 251.

³⁷ *Ibidem*, vol. 4, f. 303-305.

La un an diferență, incidentul din 21 septembrie 1963 este, din nou, executat de către minori, și între spațiile devastate se numără biroul rabinului și amvonul de la care își ținea predicile. În nota T. O.³⁸ din 23 septembrie 1963, sunt redat următoarele afirmații ale lui Moses Rosen: “Aici nu este o chestiune simplă. Aici este o bandă militară a MAI-ului, direct antisemită. R. M. explică că chestiunea asta n-a început acum. Asta a început de anul trecut, cam pe același timp când s-au spart geamurile la o sinagogă. Atunci au fost prinși doi oameni dar nu li s-a făcut nimic. R.M. afirmă că el a sesizat în scris cele întâmplate.”³⁹

După închiderea anchetei, șef rabinul face o serie de presiuni pe mai multe canale: memoriul șef rabinului din 4 noiembrie 1963 către Emil Bodnăraș, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri⁴⁰, intervenția presei internaționale (presa franceză a publicat articole în legătură cu devastarea Templului Coral – “știrile provin de la emigranții evrei, plecați din RPR”⁴¹), întrevederea șef rabinului cu E. Bodnăraș. Sursa “Frimu” relatează o vizită foarte interesantă a procurorului Romet la sediul Federației Comunităților, în luna decembrie 1963:

“Discuția a fost auzită de salariații Federației, întrucât șeful rabin vorbea agitat și pe un ton ridicat. Din discuții rezulta că șeful rabin a adus încriminări de felul cum rezolvă autoritățile problemele ce li se încredințează.

Ca urmare a acestei discuții, tov. Procuror Romet a început reanchetarea cazului de devastare a Templului Coral, anchetând și confruntând pe salariații Șuteu Fabian, Braunștein Bernard, Stopler Froim și Badea Nistor, chemându-i la Procuratura Generală.

De data aceasta cercetările au început de la unele probe și indicații date de șeful rabin [!]. În acest sens șeful rabin a prezentat un lănișor ce era legat de o carte de rugăciuni și care – spunea el – a fost rupt. Această probă adusă Procuraturii urma să demonstreze că ruperea acestui lănișor nu putea fi făcută de cele două fete, întrucât lanțul „abia” a fost rupt de mecanicul Federației, Șuteu Fabian, în fața procurorului.”⁴²

O a doua reconstituire a avut loc la începutul lunii ianuarie 1964, “efectuată de un procuror din Procuratura Generală. Cu această ocazie fetițele infractoare nu au mai reușit să deschidă una din uși, în modul în care pretindeau că au făcut-o și atunci

³⁸ Tehnică operativă.

³⁹ ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 21, f. 47 verso.

⁴⁰ “Îmi iau îngăduința de a vă supune alăturatul memoriu privitor la devastarea și profanarea Templului Coral din București, din ziua de 20 septembrie 1963 [...] Problema este de o deosebită importanță și principalul este să cunoașteți adevărul. Aceasta va fi suficient pentru ca situația actuală, păgubitoare din toate punctele de vedere și în vădită contradicție cu politica generală a regimului, să înceteze iar cei vinovați să-și plătească pedeapsa. [...] Vă rog însă să fiți convins că aceste rânduri pomesc din dorința de a sprijini regimul care, o cred fără reticențe, este împotriva celor ce se întâmplă în legătură cu populația evreiască”. (ACSIER, Fond VII MR, ds. 85, f. 4.)

⁴¹ ACNSAS, Fond Informativ, ds. 4378, vol. 21, f. 175 (“Voicu”).

⁴² *Ibidem*, vol. 20, p. 71-74.

procurorul a emis părerea că cineva a schimbat sau modificat broasca, deși lăcătușii chemați de procuror au afirmat că nimic nu este modificat.”⁴³

Este evident că șef rabinul exploatează în favoarea sa acest incident în raporturile sale cu puterea și chiar în raport cu proprii credincioși. Ilustrativ este că provoacă agenților infiltrați de securitate reacții de la admirație și până la dorința de a demisiona din actuala poziție: “Agentul «SOLOMON» a mai relatat că îi este evident faptul că organele de stat nu au nici o putere în fața eminenței sale, Dr. Rosen Mozes. Aceași poziție și-a manifestat-o și agentul «FLOR», care exasperat de acțiunile șefului rabin militează pentru a demisiona din actualul său serviciu.”⁴⁴

Principalul suspect este omul de serviciu, membru de partid, care a lăsat ușa de acces deschisă. Acesta locuia în curtea Templului Coral și “colaborează activ în timpul anchetei”. În plus, ranga cu care fetițele au devastat Templul a dispărut și se pare că aparținea aceluiași paznic. Drept urmare, este dat afară în fața bănuielii de a fi agent infiltrat. Loialitatea față de PMR constituia un posibil motiv de racolare de către Securitate și, întâmplător sau nu, după numirea sa ca președinte al FCERPR în 1964, Moses Rosen începe imediat o acțiune de epurare a membrilor PMR din funcțiile de conducere ale Federației, motivând că unei minorități religioase îi trebuie o conducere religioasă și nu una cu apartenență politică.

Fenomenul “copiii spărgători” reapare la scurtă distanță și la 21 februarie 1964 are loc o devastare foarte asemănătoare cu cea de la Templul Coral, la sinagoga “Poradim”⁴⁵ din București. Autorii: un grup de copii, care sparg lăcățul sinagogii și rup cărți sfinte. În martie 1964, șef rabinul face din nou o serie de sesizări la Procuratura Generală cu privire la ancheta incidentului de la Templul Coral și devastarea unor cimitire evreiești din țară, în regiunea Baia Mare și la Timișoara. În cazul de la Baia Mare, principalele suspecte sunt vitele aflate la păscut prin cimitirul părăsit, dar incredibil este că în alt caz luarea unei pietre funerare din cimitirul evreiesc și folosirea ei la acoperirea unei gropi este considerată o necesitate și lipsită de orice importanță. “Toate plângerile au fost verificate amănunțit de proc. ROMECI VIRGIL, TIGLEA ALEX și POPESCU VICTOR din Procuratura Generală și s-a constatat că nu este vorba de o manifestare de antisemitism, ci de fapte izolate inerente, de cazul cimitirelor neîmprejmuite și neîngrijite ca în spețele reclamate când vitele dintr-o comună din Regiunea Baia Mare au intrat în cimitir și au răsturnat pietrele funerare sau când colectivii dintr-o altă comună din regiune au pus o piatră funerară dintr-un cimitir evreiesc pe care au găsit-o răsturnată [n. n., în cimitir] sub roțile unei mașini încărcată de cartofi pentru a scoate mașina dintr-un șanț. [...] Acest fapt nu a fost făcut cu intenția de a profana cimitirul ci a fost un fapt dictat de împrejurări astfel că în mod just miliția a refuzat pornirea procesului penal.”⁴⁶ Nota mai relatează că, după scoaterea camionului din noroi, piatra a fost lasată în continuare în șanț.

⁴³ *Ibidem*, f. 199.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 192-193.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 165-166.

Devastările de cimitire vor apărea din ce în ce mai mult ca niște provocări, autorii fiind considerați minori sau lipsiți de discernământ. Mai mult decât incidentele relatate, explicațiile Securității și ale Procuraturii din notele informative interne sunt cele care decriptează poziția puterii, aceea potrivit căreia **nu există antisemitism în RPR**. Indiferent de incident, concluzia rămâne aceeași. În replică, rabinul Rosen răspunde în declarațiile din vizitele sale în străinătate: “Nu există antisemitism în RPR, dar există antisemiți!...”

Toate aceste incidente legate de sărbători, locuri sacre sau pur și simplu problemele care apar la locul de muncă pentru cei care depun cererea de viză pentru Israel produc noi valuri de emigrare a evreilor. Incidentul de la Templul Coral naște mai multe întrebări decât certitudini. Ne întoarcem din nou la interpretarea șef rabinului: “Care era interesul ca să se facă o astfel de provocare? Aici intrăm pe fâgașul presupunerilor... În orice caz, în socialism inițiativele și înfăptuirile nu sunt particulare. Într-un fel sau altul, ele aparțin «forței conducătoare în stat».”⁴⁷

În acest context, comentariul evenimentelor din 20 septembrie 1963 al unui anume Leicand Mihail, înregistrat de securitate, capătă noi înțelesuri: “chiar dacă basmul cu fetițele-spărgătoare ar fi adevărat, cazul nu constituie decât o anticipare a viitoarei orientări naționaliste a politicii de stat.”⁴⁸

The Story of the Burglar Kids.

Photos from the State Security's Files: The Case of the Coral Temple (September 20, 1963)

Abstract

The fact that the devastation from 1963 of the Choral Temple – the most important Jewish temple in Bucharest – took place before the celebration in the temple of Rosh Hashanah, Jewish New Year 5723, an event which all the community must participate in, makes us think that this was a message of intimidation intended not only for Chief Rabbi Moses Rosen, who became too vocal in his last visits in America and Israel, but also for Romanian Jewish community whose members were thinking to emigrate into the Free World. Images of the investigation from 1963 are very close to the images of the devastation during the Legionary pogrom on January 21-23, 1941 (including the desecration of the Holly Scrolls, prayer books and destruction of the religious symbols), an event still very present in the memory of the parishioners, as the surveillance documents states. For many it was a strong signal to emigrate from a place where religious Jews were no longer desirable. The phenomenon of children robbers, a generalized official explanation about the cases of vandalism of synagogues, indicates the lack of consequences and of interest to investigate them.

⁴⁷ Documente inedite. M. Rosen, *S-a păngărit și Templul Coral* cit., p. 11.

⁴⁸ *Ibidem*, vol. 19, p. 177.